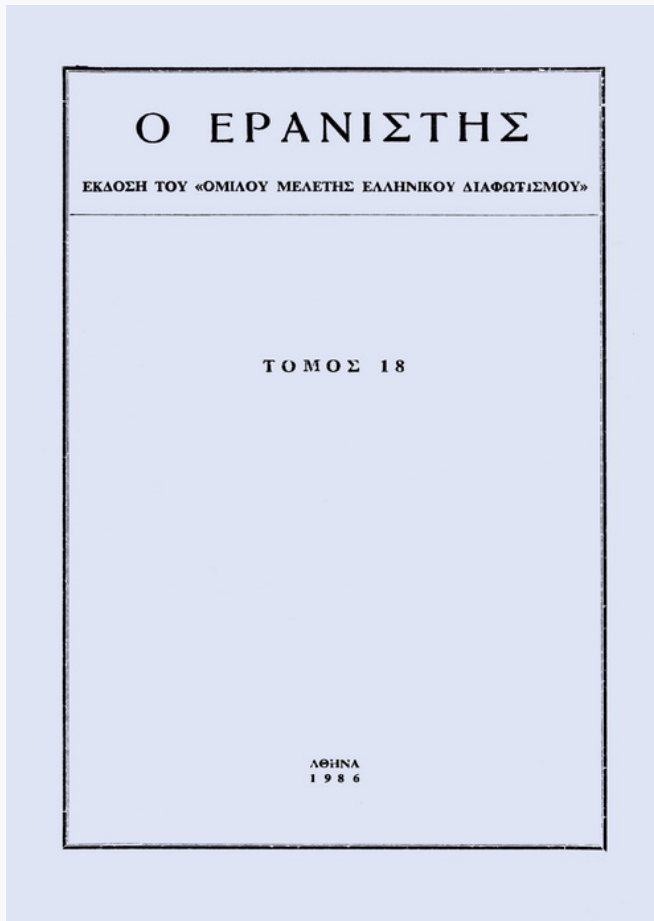

The Gleaner

Vol 18 (1986)

Η αυτοβιογραφική επιγραφή του Νικόδημου Β΄
Μεταξά στα Μεταξάτα της Κεφαλονιάς (1642)

Γ. Γ. Αλισανδράτος

doi: [10.12681/er.292](https://doi.org/10.12681/er.292)

To cite this article:

Αλισανδράτος Γ. Γ. (1986). Η αυτοβιογραφική επιγραφή του Νικόδημου Β΄ Μεταξά στα Μεταξάτα της Κεφαλονιάς (1642). *The Gleaner*, 18, 151–162. <https://doi.org/10.12681/er.292>

Η ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ Β΄ ΜΕΤΑΞΑ ΣΤΑ ΜΕΤΑΞΑΤΑ ΤΗΣ ΚΕΦΑΛΟΝΙΑΣ (1642)

Στόν πρώτο καί δεύτερο τόμο τῶν «Κεφαλληνιακῶν Χρονικῶν» (1976 καί 1977) δημοσιεύθηκαν δύο μικρά μελετήματα τοῦ Ἁθ. Ε. Καραθανάση γιά τόν ἀρχιεπίσκοπο Κεφαλληνίας, Ζακύνθου καί Ἰθάκης Νικόδημο Β΄ Μεταξά (1585-1646)¹. Ἐπίσης στό δεύτερο τόμο τοῦ ἴδιου περιοδικοῦ δημοσιεύθηκε ἀπό τήν Ἀλίκη Γ. Κράβαρη ἓνα ρητορικό ἐγκώμιο τοῦ Ἁγγελου Μπενιζέλου (α΄ μισό τοῦ 17ου αἰ.) γιά τόν ἐπιφανή κληρικό τῆς Κεφαλονιάς². Τό σημερινό δημοσίευμα δέν ἔρχεται νά φέρει νέα στοιχεῖα γιά τή ζωή καί τή δράση τοῦ Νικόδημου Β΄ Μεταξά, ἀλλά νά ἀποκαταστήσει καί νά σχολιάσει ἓνα αὐτοβιογραφικό κείμενό του, πού μᾶς ἔχει παραδοθεῖ παραποιημένο ἀπό τοὺς ἀντιγραφεῖς. Πρόκειται γιά τή μεγάλη ἐπιγραφή στά Μεταξάτα τῆς Κεφαλονιάς (1642), πού ἐξιστορεῖ συνοπτικά τή δράση τῶν ἐπισκόπων Νικόδημου Α΄ καί Νικόδημου Β΄ Μεταξά στήν ἐπισκοπή Κεφαλλη-

1. Βλ. Ἁθ. Ε. Καραθανάσης, «Γιά ὀρισμένα βιογραφικά τοῦ Νικόδημου Μεταξά», *Κεφαλληνιακά Χρονικά*, τ. Α΄, 1976, σ. 124-129· τοῦ ἴδιου, «Ἐνα ἀνέκδοτο ἔγγραφο τοῦ Κύριλλου Λούκαρη γιά τὸ Νικόδημο Μεταξά (Δεκέμβριος 1628)», ὁ.π., τ. Β΄, 1977, σ. 78-82. Γιά τὸ Νικόδημο Β΄ Μεταξά βλ. Π. Χιώτης, *Ἱστορικά ἀπομνημονεῦματα Ἐπτανήσου*, τ. ΣΤ΄, Ζάκυνθος 1887, σ. 127-143· Ἡλίας Α. Τσιτσέλης, *Κεφαλληνιακά Σύμμικτα*, τ. Β΄, Ἀθήνα 1960, σ. 101-115, ὅπου καί ἡ προηγούμενη βιβλιογραφία. (Ὁ Τσιτσέλης, *αὐτ.*, σ. 101 καί 115, ἀναφέρει ὡς ἔτος τοῦ θανάτου τοῦ Μεταξά τὸ 1647. Ἐπίσης στή σ. 116 ἀναφέρει πάλι ὡς ἔτος ἐκλογῆς τοῦ διαδόχου του τὸ 1647. Αὐτὸ φαίνεται νά εἶναι ἀνακρίβεια. Βλ. καί Μ.Ι. Μανούσικας, *Ἀνέκδοτα πατριαρχικά γράμματα (1547-1806) πρὸς τοὺς ἐν Βενετία μητροπολίτας Φιλαδελφείας καί τὴν Ὀρθόδοξον Ἑλληνικὴν Ἀδελφότητα*, Βενετία 1968, σ. 68. Ἀλλὰ καί ὁ Π. Χιώτης, ὁ.π., σ. 143 ἀναφέρει λαθεμένα ὡς ἔτος τοῦ θανάτου του τὸ 1640). Γιά τὴν κυριότερη βιβλιογραφία τοῦ Νικόδημου Β΄ Μεταξά μετὰ τὸν Τσιτσέλη βλ. Ενρο Layton-Ζένιου, «Nicomemus Metaxas, the first Greek printer in the Eastern world», *Harvard Library Bulletin*, τ. XV, ἀριθ. 2, Ἀπρίλ. 1967, σ. 161-166· Gunnar Hering, *Ökumenisches Patriarchat und Europäische Politik, 1620-1638*, Wiesbaden 1968, σ. 162-165, 167-170, 174-175. Ἐπίσης βλ. Ντ. Κονόμος, *Ζάκυνθος. Πεντακόσια χρόνια (1478-1978)*, τόμος τρίτος, *Πολιτικὴ ἱστορία*, (Τεύχος Α΄ 1478-1800), Ἀθήνα 1981, σ. 100, 101, 113, 114, 127, 135· πβ. τοῦ ἴδιου *Ζακυνθινὰ Χρονικά (1485-1953)*, Ἀθήνα 1970, σ. 32.

2. Βλ. Ἀλίκη Γ. Κράβαρη, «Ἁγγελου Μπενιζέλου ἀνέκδοτο ἐγκώμιο στόν Νικόδημο Μεταξά», *Κεφαλληνιακά Χρονικά*, τ. Β΄, 1977, σ. 291-318

νίας, Ζακύνθου και Ἰθάκης (1591-1600 ὁ πρῶτος καὶ 1628-1646 ὁ δεύτερος). Ἡ μαρμάρινη πλάκα τῆς ἐπιγραφῆς αὐτῆς, ὅταν τοποθετήθηκε τὸ 1642, ἦταν ἐντοιχισμένη στὸ κωδωνοστάσιο τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῶν Μεταξάτων, ὅπου τότε εἶχε τὴν ἔδρα τῆς ἡ ἐπισκοπῆ τῶν τριῶν νησιῶν. Μετὰ τοὺς σεισμοὺς τοῦ 1953, ὅταν γκρεμίστηκαν ὅλα τὰ κτίσματα τῆς παλαιᾶς Ἐπισκοπῆς, ἡ ἐπιγραφή ἔμεινε καταγῆς, ἀκουμπισμένη στὸν τοῖχο τοῦ παλαιοῦ ἐπισκοπικοῦ νεκροταφείου πού εἶναι δίπλα στὸ ναὸ τοῦ Ἁγίου Νικολάου· ἀπὸ τὸ 1980 ὅμως ἔχει ἐντοιχιστεῖ στὸ δυτικὸ τοῖχο τοῦ ναοῦ, δεξιὰ καθὼς μπαίνουμε, στὸ ἔξω μέρος.

Ἡ ἐπιγραφή αὐτὴ τῶν Μεταξάδων δὲν εἶναι ἀνέκδοτη· ἀντίθετα, ἔχει δημοσιευτεῖ τέσσερις φορές ἕως σήμερα: ἀπὸ τὸν Κ. Ν. Σάθα στὴ «Νεοελληνικὴ Φιλολογία» τοῦ τὸ 1868³, ἀπὸ τὸν Ἐπαμεινώνδα Κ. Μεταξᾶ στὸ βιβλίον του γιὰ τὴν οἰκογένεια Μεταξᾶ τὸ 1893⁴, ἀπὸ τὸ μητροπολίτη Κεφαλληνίας Γερμανὸ Ρουμπάνη (1934-1951) σὲ μονόφυλλο τὸ 1938 ἢ 1939⁵, καὶ ἀπὸ τὸ Νικόλαο Β. Μεταξᾶ στὸ βιβλίον του γιὰ τὸ μητροπολίτη Γερμανὸ Καλλιγᾶ τὸ 1972⁶. Ἄλλὰ καὶ τὶς τέσσερις φορές τὸ κείμενο τῆς ἐπιγραφῆς μᾶς ἔχει παραδοθεῖ παραλλαγμένο ἀπὸ πάρα πολλὰ λάθη. (Τὰ περισσότερα τὰ ἔχει ἡ τελευταία δημοσίευση, τοῦ Ν. Β. Μεταξᾶ, ἢ ὅποια ἐπιπλέον παραποιεῖ καὶ τὶς τέσσερις χρονολογίες πού ὑπάρχουν στὴν ἐπιγραφή). Καὶ εἶναι ἀπορίας ἄξιο πῶς ἔγιναν ὅλα αὐτὰ τὰ λάθη, ἀφοῦ ἡ ἐπιγραφή εἶναι πολὺ καθαρὰ σκαλισμένη στὸ μάρμαρο καὶ διαβάζεται πολὺ ἄνετα, πράγμα πού μορεῖ νὰ τὸ διαπιστώσει καὶ ὁ ἀναγνώστης τῶν γραμμῶν αὐτῶν ἀπὸ τὴ φωτογραφία πού δημοσιεύεται σήμερα ἐδῶ.

3. Βλ. Κωνσταντῖνος Ν. Σάθας, *Νεοελληνικὴ Φιλολογία*, Ἀθήνα 1868, σ. 286-287. Ὁ Σάθας γράφει μακρὸ κείμενο γιὰ τὸ Νικόδημο Β' Μεταξᾶ, ὁ. π., σ. 274-287.

4. Βλ. Ἐπαμεινώνδας Κ. Μεταξᾶς, *Ἱστορία τῆς Οἰκογενείας Μεταξᾶ ἀπὸ τοῦ 1081 μέχρι τοῦ 1864 ἔτους*, Ἀθήνα 1893, σ. 44-45.

5. Πληροφορία τοῦ κ. Γεράσιμου Σταματίου, πού ὑπηρετοῦσε τότε στὴ Μητρόπολη Κεφαλληνίας. Τὸ μονόφυλλο δὲν ἔχει χρονολογία· ἔχει διαστάσεις 228×255 χιλ. καὶ τίτλο τὸν ἐξῆς: *Ἐπιγραφή Ἐπισκοπῆς Μεταξάτων ἐπὶ πλακῶς ἐντοιχισμένης εἰς τὸ κωδωνοστάσιον τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἁγ. Νικολάου - Ἐπισκοπῆς*. Τὸ κείμενο εἶναι τυπωμένο σὲ δίπτυχο — ὅπως εἶπαμε πῶς εἶναι σκαλισμένο καὶ στὸ μάρμαρο —, στὴ μία ὄψη. Ἐννοεῖται ὅτι ὁ τίτλος τοῦ μονόφυλλου δὲν ὑπάρχει στὴν πλάκα τῆς ἐπιγραφῆς. (Συλλογὴ Γ. Γ. Ἀλισανδράτου).

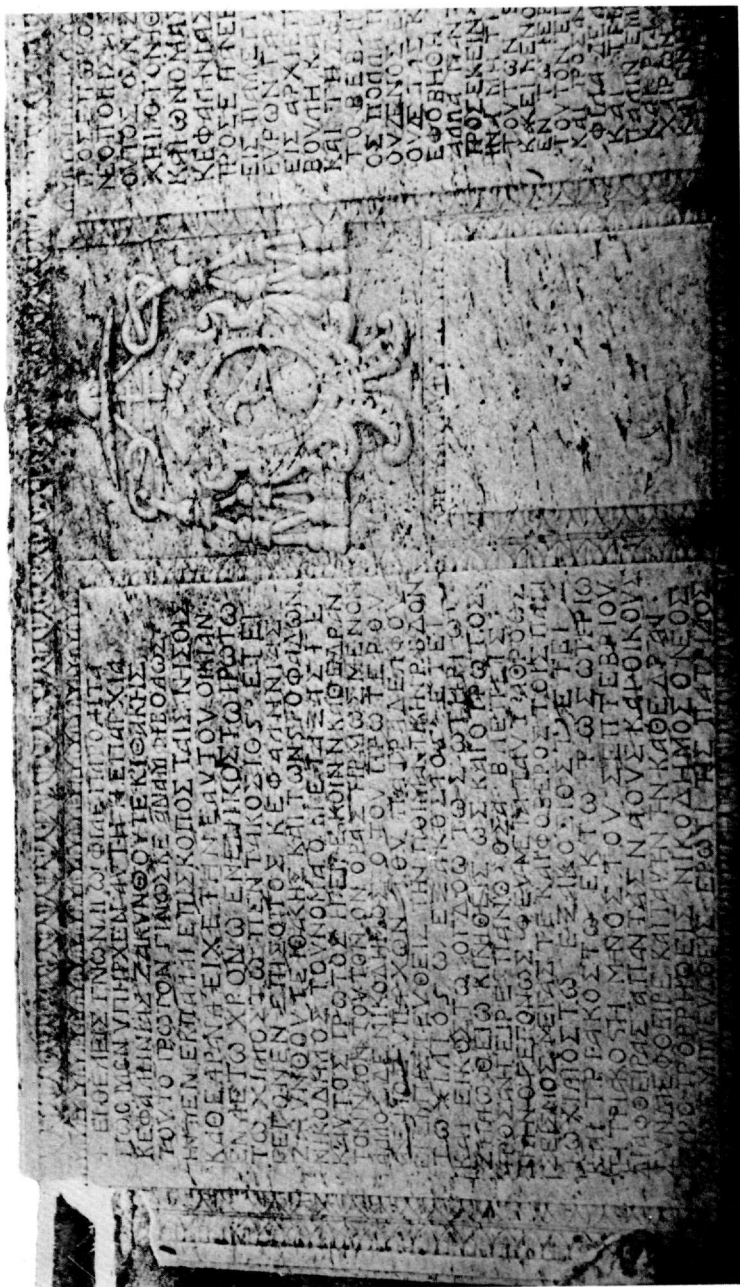
6. Βλ. Νικόλαος Β. Μεταξᾶς, *Ὁ μητροπολίτης Ἀθηνῶν Γερμανὸς Καλλιγᾶς (1844-1896)*, ἐκδόση τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἀθήνα 1972, σ. 102-103. Ὁ συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου ἐκτὸς τοῦ ὅτι παραποιεῖ τὸ κείμενο τῆς ἐπιγραφῆς (βλ. παρακάτω) τῆς βάσει καὶ ἕναν ἄσχετο τίτλο: «Περιγραφή τῆς οἰκοδομῆς τῆς εἰς χωρίον Μεταξᾶτα Ἐπισκοπῆς».

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι συντάκτης τῆς ἐπιγραφῆς εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Νικόδημος Β΄ Μεταξᾶς καὶ ἐπομένως τὰ στοιχεῖα ποὺ μᾶς δίνει εἶναι αὐτοβιογραφικά, δηλ. αὐθεντικά. Ἰδιαίτερα μᾶς ἐνδιαφέρουν τὰ χρονολογικὰ στοιχεῖα τοῦ κειμένου, ποὺ εἶναι τὰ ἑξῆς: τὸ 1591 ἐπίσκοπος Κεφαλληνίας, Ζακύνθου καὶ Ἰθάκης ἔγινε ὁ Νικόδημος Α΄ Μεταξᾶς· τὸ 1628 ἀρχιεπίσκοπος στὴν ἴδια ἐπισκοπή, —ποὺ τότε προβιβάστηκε σὲ ἀρχιεπισκοπή— ἔγινε ὁ Νικόδημος Β΄ Μεταξᾶς, ἀνεψιὸς τοῦ προηγούμενου· στὶς 30 Σεπτεμβρίου τοῦ 1636 ἔγινε τρομακτικὸς σεισμὸς στὴν Κεφαλονιά· ὁ Νικόδημος Β΄ διετέλεσε μητροπολίτης Φιλαδελφείας στὴ Βενετία τρία χρόνια· καὶ ἡ ἐπιγραφή ἐγράφηκε τὸ 1642.

Ἡ ἐπιγραφή εἶναι σκαλισμένη μὲ πολλὴ ἐπιμέλεια σὲ πλάκα μαρμάρινη πλάτους 2,35 μ. περίπου, ὕψους 1,10 μ. περίπου καὶ πάχους 115 χιλ. περίπου. Τὶς τέσσερις πλευρὲς τῆς πλάκας τὶς περιτρέχει κομψὸ κυμάτιο μὲ τὴν κορυφὴ στραμμένη πρὸς τὰ μέσα. Τὸ κείμενο εἶναι σκαλισμένο σὲ δύο στήλες, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἡ ἀριστερὴ ἔχει 29 στίχους καὶ ἡ δεξιὰ 32. Τὰ γράμματα εἶναι κεφαλαῖα, κομψὰ καὶ πολὺ εὐδιάκριτα, ὕψους 23 χιλ. περίπου στὴν πρώτη στήλῃ καὶ κάπως μικρότερα πρὸς τὸ τέλος τῆς δευτέρας (γιατὶ ἐδῶ, καθὼς εἶπαμε, οἱ στίχοι εἶναι περισσότεροι). Τὶς δύο στήλες τοῦ κειμένου τὶς περιτρέχει ἄλλο κυμάτιο, ὅμοιο μὲ τὸ προηγούμενο, ἀλλὰ μὲ τὴν κορυφὴ στραμμένη πρὸς τὰ ἔξω. Ἀνάμεσα στὶς δύο στήλες ὑπάρχει ἓνα καλλιτεχνικὸ ἀνάγλυφο, ποὺ παριστάνει τὸ οἰκόσημο τῶν δύο ἐπισκόπων τῆς οἰκογένειας Μεταξᾶ. Κάτω ἀπὸ τὸ οἰκόσημο ὑπάρχει κενὸς χῶρος τετράγωνος, 35×35 χιλ., ποὺ τὸν περιτρέχει ἐπίσης κυμάτιο μὲ τὴν κορυφὴ πρὸς τὰ ἔξω.

Ἡ ἐπιγραφή ἔχει ὡς ἑξῆς (τηρῶ τὴν ὀρθογραφίαν τοῦ κειμένου):

- α' στήλῃ † *Εἰ θέλεις γινῶναι, ὦ φίλε παροδίτα,
πῶς μὲν ὑπῆρχεν αὕτη ἡ ἐπαρχία,
Κεφαλληνίας, Ζακύνθου τε κ' Ἰθάκης,
τοῦτο πρῶτον γίνωσκε ἀναμφιβόλως.*
- 5 *Ἦν μὲν ἔκπαλαι ἐπίσκοπος ταῖς Νήσοις
καθέδραν δ' εἶχε τὴν ἑαυτοῦ οἰκίαν.
Ἐν δὲ τῷ χρόνῳ ἐνενικοστῶ πρώτῳ
τῷ χιλιοστῶ πεντακοσιοστῶ ἔτει
γένονεν ἐπίσκοπος Κεφαλληνίας,*
- 10 *Ζακύνθου τε, Ἰθάκης καὶ τῶν Στροφάδων
Νικόδημος τοῦνομα ὁ Μεταξᾶς γε
καὐτὸς πρῶτος ἤγειρε κοινήν καθέδραν
τὸν ναὸν τοῦτον, ὃν ὄρᾳς ἡρμωσμένον.*

Εικ. 1. Ἡ αὐτοβιογραφικὴ ἐπιγραφή τοῦ Νικόδημου Β' Μεταξά, 1642, μὲ τὸ ἐπισκοπικὸ τοῦ οἰκόσημο.
 (Φωτογραφία Ν.Γ. Μοσχονά τὸ 1979, ὅταν ἡ πλάκα βρισκόταν καταγής, ἀκουμπισμένη στὸν τοῖχο τοῦ
 νεκροταφείου)

- Ἄλλος δὲ Νικόδημος, ὁ τοῦ πρωτέρου
 15 ἀνεψιὸς ὑπάρχων τοῦ πατραδέλφου,
 ἐνεμπιστευθεὶς τὴν ποιμαντικὴν ράβδον
 τῷ χιλιοστῷ ἑξακοσιοστ᾽ ἔτει
 καὶ εἰκοστῷ ὀγδῶ τῷ σωτηρίῳ,
 20 ζήλω θεῖῳ κινηθεὶς, ὡς καὶ ὁ πρῶτος,
 προσανήγειρε πάνθ' ὅσα βλέπεις.
 Πλὴν ὁ γεγονώς, φεῦ!, μετὰ ταῦτ' ἀθρόως
 σεισμὸς μέγας τε καὶ φοβερός τοῖς πᾶσι
 τῷ χιλιοστῷ ἑξακοσιοστ᾽ ἔτει
 καὶ τριακοστῷ ἔκτω τῷ σωτηρίῳ,
 25 τῇ τριακοστῇ μηνός τοῦ Σεπτεμβρίου,
 διαφθείρας ἅπαντας ναοὺς καὶ οἴκους
 συνδιέφθειρε καὶ ταύτην τὴν καθέδραν.
 Ἄλλ' ὁ προρρηθεὶς Νικόδημος ὁ νέος
 θεῖῳ ἐμπνευσθεὶς ἔρωτι τῆς πατρίδος
 30 προσεπωκοδόμησε πάλιν τὰ τείχη
 νεοποιήσας πάσας τὰς κατοικήσεις.
 Οὗτος οὖν δεξάμενος τὴν προστασίαν,
 χειροτονηθεὶς παρὰ τοῦ Πατριάρχου
 καὶ ὀνομασθεὶς ἀρχιεπίσκοπός τε
 35 Κεφαλληνίας, Ζακύνθου τε κ' Ἰθάκης,
 προσεπανεβίβασε τὴν ἐπαρχίαν
 εἰς παμμέγιστον τιμὴν τε καὶ ἀξίαν.
 Εὐρών γὰρ ταύτην ἐπισκοπὴν μὲν οὖσαν
 εἰς ἀρχιεπισκοπῆς ἤγαγε τάξιν
 40 βουλῆ καὶ γνώμῃ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου,
 καὶ τῇ σφραγίδι τῆς Ἀριστοκρατίας
 τὸ βέβαιον εἴληφεν ἐξ Ἑνετίας.
 Ὅς πολλὰ παθῶν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας
 οὐδενὸς ἐφείσατο πλούτου ἢ μόχθου
 45 οὐδὲ τὰς καταδρομὰς τῶν ἐναντίων
 ἐφοβήθη πρόποτε ἢ τοὺς κινδύνους,
 ἀλλὰ πάντα σκύβαλα νομίσας τάδε
 πρὸς ἐκεῖν' ἀπέβλεπε τὰ τῆς πατρίδος,
 ἵνα μὴ τι στεριθῇ τῶν προνομίων.
 50 Τούτων ἕνεκα ἀπῆλθ' εἰς Βενετίαν
 κάκει μὲν οὖν γε τὸ γένος τῶν Ἑλλήνων
 ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Μέγα Γεωργίου
 τοῦτον ἐπεμήφισαν πάσαις ταῖς ψήφοις
 καὶ προσανεκήρυξαν μητροπολίτην

Εικ. 2. Τὸ μεσαῖο τμήμα τῆς ἐπιγραφῆς,
μὲ τὸ ἐπισκοπικὸ οἰκόσημο τοῦ Νικόδημου Β΄ Μεταξᾶ
(Φωτογραφία Ν.Γ. Μοσχονᾶ, 1979)

- 55 Φιλαδελφίας καὐτῆς τῆς Ἑνετίας.
 Καὶ τρία ἔτη μείνας ἐκεῖ ποιμαίνων
 πάλιν ἐμνήσθη τῆς φιλάτης πατρίδος
 καὶ ρίψας δόξαν ἐκεῖσε καὶ ἀξίας,
 χαίρων παραιτήσατ' ἐκεῖνον τὸν θρόνον
- 60 καὶ ἐνηγκαλίσατο τὸν λαὸν τοῦτον.
 Ἐγράφη κατὰ τὸ ἀχμβ' ἔτος τὸ σωτήριον.

ΣΧΟΛΙΑ

1. (στ. 7-13). Ὁ Νικόδημος Α' Μεταξᾶς ἀρχιεράτευσε στὴν ἐπισκοπὴ Κεφαλληνίας, Ζακύνθου καὶ Ἰθάκης στὴν περίοδο 1591-1600. Αὐτὸς ἐκτίσσε τὸ ναὸ τοῦ Ἁγίου Νικολάου στὰ Μεταξάτα τῆς Λιβαθῶς. Βλ. γι' αὐτὸν Ἐπαπεινῶνδα Κ. Μεταξᾶ, *δ. π.*, σ. 28-31 καὶ Ἡλία Α. Τσιτσέλη, *δ. π.*, τ. Β', 1960, σ. 95-96 καὶ 81. Ἡ διαθήκη του, με χρονολογία 1 Σεπτεμβρίου 1599, δημοσιεύθηκε ἀπὸ τοὺς Marino e Nicolò Pignatorre, *Memorie storiche e critiche dell'isola di Cefalonia*, τ. Β', Κέρκυρα, 1889, σ. 47-48.

2. (στ. 14-20). Γιὰ τὸν Νικόδημο Β' Μεταξᾶ, ἀνεπιὸ τοῦ Νικόδημου Α' Μεταξᾶ καὶ συντάκτη τῆς ἐπιγραφῆς, βλ. παραπάνω σημ. 1. Τὸ 1628 ὁ μέχρι τότε ἱερομόναχος Νικόδημος Μεταξᾶς, ἀπὸ τοὺς ἰκανότερους συνεργάτες τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου Κύριλλου Λούκαρη (1572-1638), γιὰ νὰ τιμηθεῖ γιὰ τὶς μεγάλες του ὑπηρεσίες στὴν Ἐκκλησίᾳ καὶ τὸ Γένος — ἀρκεῖ νὰ θυμηθοῦμε τὸ ἑλληνικὸ τυπογραφεῖο ποῦ ἔφερε τὸ 1627 στὴν Κωνσταντινούπολη ἀπὸ τὸ Λονδίνο καὶ τὶς περιπέτειες ποῦ αὐτὸ τοῦ προκάλεσε—, ἐκλέχτηκε ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο στὶς 26 Μαΐου τιτουλᾶριος μητροπολίτης Νεαπόλεως, ὅπως συνήθιζε ὁ Λούκαρης «διὰ τὸ μὴ τῆς ἐπαρχίας ταύτης τὸ ὄνομα τέλεον σβεσθῆναι». Ὁ Μεταξᾶς ὅμως δὲν ἐδέχτηκε τὸ ἀξίωμα τοῦ τιτουλᾶριου μητροπολίτη, ἀλλὰ παρακάλεσε νὰ γίνῃ ἀρχιεπίσκοπος στὴν ἰδιαίτερη πατρίδα του· καὶ ὁ προστάτης καὶ φίλος του Κύριλλος Λούκαρης, μαζί καὶ ἡ Σύνοδος τοῦ Πατριαρχείου, δὲν ἀρνήθηκαν νὰ ἰκανοποιήσουν τὴν εὐλογη ἐπιθυμία του. Ἔτσι στὶς 8 Ἰουλίου τοῦ ἴδιου ἔτους ἐκλέχτηκε (γιὰ δευτέρη φορά) ἀρχιεπίσκοπος Κεφαλληνίας, Ζακύνθου καὶ Ἰθάκης, με σύγχρονη ἀπόσπαση τῆς ἐπισκοπῆς αὐτῆς ἀπὸ τὴ μητρόπολη Κορίνθου, στὴν ὁποία ὑπαγόταν ἕως τότε, καὶ προαγωγή της σὲ ἀρχιεπισκοπή. Ἡ ἐκλογή του ὅμως αὐτὴ ἔγινε με τοὺς ἑξῆς ὅρους: νὰ παραιτηθεῖ λόγῳ ἡλικίας ὁ Παρθένιος Δοξαράς, μέχρι τότε ἐπίσκοπος Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου· νὰ τὸν ἐκλέξει καὶ ἡ τοπικὴ Κοινότητα κατὰ τὸ προνόμιο ποῦ εἶχε· καὶ νὰ ἐπικυρώσει τὴν ἐκλογή του ἢ Βενετικὴ Γερουσίᾳ ὡς πολιτικὴ ἐξουσία τῶν Ἰόνιων νησιῶν. Πράγματι στὶς 23 Νοεμβρίου 1628 ὁ Μεταξᾶς ἐκλέχτηκε ἀπὸ τὸν κλῆρο τῆς Κεφαλονιάς, ὡς διάδοχος τοῦ Παρθένιου Δοξαρά, ποῦ εἶχε παραιτηθεῖ τὸν προηγούμενο μῆνα (στὶς 8 Ὀκτωβρίου). Ἡ ἐπικύρωση ὅμως τῆς ἐκλογῆς του ἀπὸ τὴ Βενετικὴ

Γερουσία έγινε με μεγάλη καθυστέρηση, στις 15 'Ιουλίου 1630. Βλ. για δλ' αυτά Μανουήλ Ι. Γεδεών, «Νικόδημος Μεταξᾶς, Κεφαλληνίας ἢ Νεαπόλεως;», *Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια*, τ. ΙΘ', Κωνσταντινούπολη 1899, σ. 518· Κ. Ν. Σάθας, *δ. π.*, σ. 280· Π. Χιώτης, *δ. π.*, σ. 129-130· Ἡλίας Α. Τσιτσέλης, *δ. π.*, τ. Β', 1960, σ. 106-110· Κωνστ. Δ. Μέρτζιος, *Πατριαρχικά, ἤτοι Ἀνέκδοτοι πληροφοροὶα σχετικά πρὸς τοὺς πατριάρχας Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοῦ 1556-1702*, [Πραγματεῖαι τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τ. 15 (1951), ἀριθ. 4], σ. 44-46. Ὁ Νικόδημος Β' Μεταξᾶς ὡς ἀρχιεπίσκοπος ἔκτισε τὸ οἶκμα τῆς Ἐπισκοπῆς δίπλα στὸ ναὸ τοῦ Ἁγίου Νικολάου στὰ Μεταξάτα (στ. 20).

3. (στ. 21-27). Γιὰ τὸ σεισμὸ τῆς 30 Σεπτεμβρίου 1636 βλ. Ἡλίας Α. Τσιτσέλης, *δ. π.*, τ. Β', 1960, σ. 420. «Διήγησις» γιὰ τὸ σεισμὸ αὐτὸ ἔγραψε ὁ Ἱερόθεος Ἀββάτιος, λόγιος κληρικὸς τοῦ 17ου αἰ. (βλ. γι' αὐτὸν Ἡλίας Α. Τσιτσέλης, *δ. π.*, τ. Α', 1904, σ. 1-2). Αὐτὴ δημοσιεύθηκε ἀπὸ τὸν E. Legrand, *Bibliothèque Grecque Vulgaire*, τ. 1, Παρίσι, 1880, σ. 331-338. [Ὁ Ἱερόθεος Ἀββάτιος (στὴν ἔκδοσι τοῦ Legrand, σ. 331), χρονολογεῖ τὸ σεισμὸ αὐτὸ στὸ 1637: «Διήγησις ἐμοῦ Ἱεροθέου Ἀββατίου τοῦ ἐκ Κεφαλληνίας, περὶ τοῦ μεγάλου σεισμοῦ τοῦ ἐν τῇ Κεφαλληνίᾳ νήσῳ γενομένου τῷ ἀχλζ', Σεπτεμβρίου λ', ἡμέρα Παρασκευῆ, ὥρα τοῦ δεῖπνου»· καὶ ἀμέσως παρακάτω: «τῆ ἄνωθεν ἡμέρα καὶ ὥρα τοῦ ἀχλζ'». Τῇ «διήγησή» του αὐτὴ ὁ Ἱερόθεος Ἀββάτιος τὴν ἔγραψε τὸ 1648, καθὼς ὁ ἴδιος μᾶς πληροφορεῖ (Legrand, σ. 338): «Τὰ ἄνωθεν ἔγραφα ἀπ' ὅσα ἐνθυμήθηκα περὶ τοῦ σεισμοῦ τούτου [...]. Ἐν Λουγδούνῳ τῶν Βαταβῶν, τῷ ἀχμη' Μαρτίου α', κατὰ τὸ παλαιόν». Ἀλλὰ δὲ θυμᾶται καλά. Ἡ ἐπιγραφή τῶν Μεταξάτων μᾶς εἶναι ἡ πιὸ ἀξιόπιστη πηγὴ γιὰ τίς χρονολογίες ποὺ ἀναφέρει καὶ τὸ ἔτος τοῦ σεισμοῦ ἐδῶ πρέπει νὰ διορθωθεῖ σὲ 1636. Ἡ ἴδια διόρθωσις πρέπει νὰ γίνῃ καὶ στὶς σ. XXXI καὶ XXXII τῆς «Εἰσαγωγῆς» τοῦ Legrand. Ἀλλὰ καὶ οἱ μεταγενέστεροι ἱστορικοὶ, ὅταν ἀναφέρουν τὸ σεισμὸ τοῦ 1636, κάνουν λάθος στὴ χρονολογία του. Ἔτσι ὁ Ι. Π. Λοβέρδος Κωστής, *Ἱστορία τῆς νήσου Κεφαλληνίας. Δοκίμιον συγγραφὸν ἰταλιστί...* ἐξελληνισθὲν ὑπὸ Παύλου Κωνσταντίνου Γρατσιάτου ... Ἐκδίδεται ἐπιμελείᾳ Γερασίμου Α. Λοβέρδου Κωστή, Κεφαλληνία 1888, σ. 139, γράφει ὅτι ἔγινε τὸ 1638· ὁ Κ. Ν. Σάθας, *δ. π.*, σ. 407, τὸ 1627· ὁ Π. Χιώτης, *δ. π.*, σ. 143, τὸ 1638. Τέλος ἡ Ἀλίκη Γ. Κράβαρη, *δ. π.*, σ. 304, γράφει ὅτι ἔγινε τὸ 1536, ποὺ πρέπει βέβαια νὰ διορθωθεῖ σὲ 1636. Ἡ ἴδια διόρθωσις πρέπει νὰ γίνῃ καὶ στὸ ἀντίστοιχο σημεῖο τοῦ Ἐπαμεινώνδα Κ. Μεταξᾶ, *δ. π.*, σ. 44, ἀπὸ ὅπου φαίνεται ὅτι πῆρε τὴν πληροφορία ἢ κυρίᾳ Κράβαρη].

4. (στ. 28-31). Δηλ. ὁ Νικόδημος Β' Μεταξᾶς μετὰ τὸν καταστρεπτικὸν σεισμὸ τοῦ 1636 ἐξανάκτισε τὸ ναὸ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, τὸ κωδωνοστάσιον καὶ τὸ οἶκμα τῆς Ἐπισκοπῆς στὰ Μεταξάτα. Μιὰ ἔρευνα στὸ Τοπικὸ Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο τῆς Κεφαλονιάς νομίζω ὅτι θὰ μᾶς φέροι σὲ φῶς σχετικά ἔγγραφα. Ἡ ἀνοικοδόμησις τοῦ συγκροτήματος πρέπει νὰ τελείωσεν τὸ 1642, δηλ. τὸ ἔτος ποὺ ἐντοχιζήθη ἡ ἐπιγραφή.

5. (στ. 32-35). Γιὰ τὴν ἐκλογὴν του αὐτῆ βλ. τὸ σχόλιον στοὺς στ. 14-20.

6. (στ. 36-42). Ἡ προαγωγή τῆς ἐπισκοπῆς αὐτῆς σὲ ἀρχιεπισκοπὴ ἔγινε ἀπὸ τὸ Πατριαρχεῖο τὸ 1628, ταυτόχρονα μὲ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Μεταξᾶ ὡς ἀρχιεπισκόπου (βλ. τὸ σχόλιον τῶν στ. 14-20). Ἔτσι ἡ ἐπισκοπὴ Κεφαλληνίας,

Ζακύνθου και Ἰθάκης ἀποσπάστηκε, καθὼς εἶπαμε, ἀπὸ τῆ μητρόπολη Κορίνθου και ἐγινε ἀνεξάρτητη ἀρχιεπισκοπή.

7. (στ. 43-46). Ἐννοεῖ τὴν δεξύτετη πολεμικὴ ποῦ τοῦ κήρυξε τὸ ἀρχοντολόι τῆς Ζακύνθου γιὰ λόγους τοπικῆς ἀντιζηλίας. Ἡ πολεμικὴ ἄρχισε μὲ τὴν πρόφαση ὅτι ὁ Παρθένιος Δοξαράς, ποῦ ἦταν Ζακυθινός, ἐξαναγκάστηκε σὲ παραίτηση (βλ. τὸ σχόλιο τῶν στ. 14-20) μὲ εἰσήγηση δική του. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἄποψη τοῦ Κ. Ν. Σάθα και τοῦ Π. Χιώτη. Τελευταῖα ὁ Ντίνος Κονόμος ἀφήνει νὰ ἐννοηθεῖ ὅτι αἰτία ἦταν ποῦ ὁ Νικόδημος ἐκδηλώθηκε ἀνοιχτὰ ὑπὲρ τοῦ «ρεμπελοῦ τῶν ποπολάρων» (ποῦ ἐγινε στὴ Ζάκυνθο τὸ 1628, τὴ χρονιά τῆς ἐκλογῆς του ὡς ἀρχιεπισκόπου) και ἐναντία στοὺς ἄρχοντες. Ἄλλὰ δὲν εἶν' ἐδῶ ὁ τόπος νὰ ἐξετάσουμε τὸ ζήτημα αὐτό. Ἀκολούθησε μακροχρόνια διαμάχη, μὲ συκοφαντίες, ἐμπάθεια και μηχανορραφίες ἀπὸ τοὺς Ζακυθινούς ἀντιπάλους του, ὥστε δημιουργήθηκε μιὰ κατάσταση ἀνυπόφορη γιὰ τὸ Νικόδημο, ἡ ὁποία τὸν δόδηγε στὴν ἐπιθυμία νὰ ἀνταλλάξῃ τὸ θρόνο τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κεφαλληνίας, Ζακύνθου και Ἰθάκης μὲ τὸ θρόνο τοῦ μητροπολίτη Φιλαδελφείας στὴ Βενετία. Βλ. Κ. Ν. Σάθας, *δ. π.*, σ. 280-285· Π. Χιώτης, *δ. π.*, σ. 130. Ἡλίας Α. Τσιτσέλης, *δ. π.*, τ. Β', 1960, σ. 108-112· Ντίνος Κονόμος, *Ζάκυνθος*, τ. Γ', σ. 100, 101, 113-114· τοῦ ἴδιου, *Ζακυνθινὰ Χρονικὰ (1485-1953)*, Ἀθήνα 1970, σ. 32.

8. (στ. 50-55). Ὁ Μεταξᾶς, κουρασμένος ἀπὸ τὴ σφοδρὴ ἀντίδραση ἐναντίον του τοῦ ἀρχοντολογοῦ τῆς Ζακύνθου, ἐπῆγε στὴ Βενετία τὸ 1632 μὲ δύο σκοπούς: νὰ ἀποδείξει στὶς Βενετικὲς ἀρχὲς τὴν ἀθωότητά του ἀπέναντι στὶς κατηγορίες τῶν ἀντιπάλων του και νὰ πετύχει κάποια εὐνοϊκὴ ἀπόφαση τῆς Γερουσίας, ὥστε νὰ μπορέσει νὰ μεταθεθεῖ ἀπὸ τὰ Ἴονια νησιά στὴ μητρόπολη Φιλαδελφείας. Καὶ πράγματι ἡ Ἑλληνικὴ Ἀδελφότητα τῆς Βενετίας ἐκτιμώντας τὴ φήμη, τὸ ἦθος και τὴν προηγούμενη δράση τοῦ Νικόδημου τὸν ἐξέλεξε στὶς 12 Ἀπριλίου 1632 μητροπολίτη Φιλαδελφείας, ὡς διάδοχο τοῦ Κύπριου Θεοφάνη Ξενάκη, μὲ ψήφους 362 ὑπὲρ και 3 ἐναντίον — «πάσαις ταῖς ψήφοις», λέει ὁ ἴδιος στὴ ἐπιγραφή — και μὲ μισθὸ 12 δουκάτα τὸ μῆνα· βλ. Ἡλίας Α. Τσιτσέλης, *δ. π.*, τ. Β', 1960, σ. 113· Μ.Ι. Μανούσακας, «Συλλογὴ ἀνεκδότων ἐγγράφων (1578-1685) ἀναφερομένων εἰς τοὺς ἐν Βενετία μητροπολίτας Φιλαδελφείας», *Θησαυρίσματα*, τ. 6, 1969, σ. 42-44· Ἀθ. Ε. Καραθανάσης, *Γιὰ ὀρισμένα βιογραφικὰ τοῦ Νικόδημου Μεταξᾶ*, *δ. π.*, ἰδίως σ. 124-126.

9. (στ. 56). Στὴν ἐπιγραφή ὁ Μεταξᾶς λέει ὅτι ἔμεινε τρία χρόνια στὴ Βενετία, ἀλλὰ σὲ ἐπιστολὴ του πρὸς τὸ Δόγη τὸ Φεβρουάριο τοῦ 1635 ἀπὸ τὴν Κεφαλονιά γράφει ὅτι ἔμεινε δύο χρόνια — στὰ ὁποῖα και ἀποδείχτηκε ἡ ἀθωότητά του γιὰ ὅσα τοῦ κατηγοροῦσαν οἱ ἄρχοντες τῆς Ζακύνθου —, ἐνῶ κατόπιν ἐπῆρε ἄδεια ἀπὸ τὴ Γαληνότητά του νὰ ἐπιστρέψῃ γιὰ ἓνα χρόνο στὴν πατρίδα του. Ἐκεῖ περίμενε τὴν ἄδεια τοῦ Πατριαρχείου γιὰ τὴ μετάθεσή του ἀπὸ τὴν ἀρχιεπισκοπὴ Κεφαλληνίας και Ζακύνθου στὴ μητρόπολη Φιλαδελφείας, ὥστε νὰ ἐγκατασταθεῖ ὀριστικὰ στὴ Βενετία. Ἡ ἄδεια αὐτὴ χρειαζόταν, γιὰτὶ οἱ ἱεροὶ κανόνες τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἀπαγορεύουν νὰ γίνῃ κανεὶς ἐπίσκοπος γιὰ τρίτη φορὰ, και αὐτὸς εἶχε ἐκλεγεῖ — ἀπὸ τὴ Σύνοδο — δύο φορὲς προηγουμένως, πρῶτα ὡς Νεαπόλεως και ὕστερα ὡς

Κεφαλληνίας και Ζακύνθου. Την επιστολή αυτή τη δημοσίευσε ο Ἄθ. Ε. Καραθανάσης, *Γὰ ὀρισμένα βιογραφικά τοῦ Νικόδημου Μεταξᾶ*, ὁ.π., σ. 124-129.

10. (στ. 57-60). Στις 4 Φεβρουαρίου 1635 ὁ Μεταξᾶς ἔστειλε ἀπὸ τὴν Κεφαλονιά (ὄπου, σύμφωνα μὲ ὅσα εἶδαμε στὸ προηγούμενο σχόλιο, πρέπει νὰ βρισκόταν τὸν τελευταῖο χρόνο) ἐπιστολὴ στοὺς Ἕλληνες τῆς Βενετίας στὴν ὁποία ἀναφέρει τὶς δυσκολίες ποὺ ἀντιμετωπίζει γιὰ τὴν ἐκ νέου ἐγκατάστασή του στὴ Βενετία ὡς μητροπολίτης Φιλαδελφείας. Τρεῖς εἶναι οἱ λόγοι ποὺ τὸν κάνουν νὰ διστάζει: Πρῶτα γιὰτὶ ἀπαγορεύεται ἀπὸ τοὺς κανόνες τῆς Ἐκκλησίας νὰ γίνει κανεὶς «τριτεπίσκοπος» (βλ. τὸ προηγούμενο σχόλιο), καὶ αὐτὸ τοῦ τὸ πρόβαλε ἤδη ὁ Πατριάρχης δύο φορὲς ὡς κάλυμα καὶ τοῦ σύστησε νὰ ἀρκεστεῖ στὴν ἀρχιεπισκοπὴ Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου. Ἔπειτα γιὰτὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ μείνει κοντὰ στὰ ἀνήλικα παιδιὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰακώβου, ποὺ πέθανε πρόσφατα. Καὶ τὸ σπουδαιότερο, γιὰτὶ ἡ ὑγεία του δὲν τοῦ ἐπιτρέπει νὰ μείνει στὸ ὑγρὸ κλίμα τῆς Βενετίας. Ἡ ἐπιστολὴ του πρὸς τὸ Δόγη, ποὺ εἶδαμε στὸ προηγούμενο σχόλιο, καὶ αὐτὴ τώρα πρὸς τοὺς Ἕλληνες τῆς Βενετίας — οἱ δύο ἐπιστολὲς φαίνεται πὼς εἶναι σύγχρονες, δηλ. τῶν ἀρχῶν Φεβρουαρίου 1635 — θεωρήθηκαν ὡς ἐπιθυμία του νὰ παραιτηθεῖ ἀπὸ τὸ θρόνο τῆς Φιλαδελφείας, τὴν ὁποία ἡ Βενετικὴ Γερουσία μὲ θέσπισμά της τῆς 28 Ἀπριλίου 1635 ἔκαμε ἀποδεκτὴ.

Ἔτσι ὁ Νικόδημος Β΄ Μεταξᾶς ἔμεινε πλέον ὀριστικὰ στὴν Κεφαλονιά ὡς ἀρχιεπίσκοπος Κεφαλληνίας, Ζακύνθου καὶ Ἰθάκης, ὅπως τοῦ εἶχε συστήσει καὶ ὁ Λούκαρης. Τὸ 1636 ἔγινε ὁ τρομακτικὸς σεισμὸς ποὺ εἶδαμε παραπάνω, ὁ ὁποῖος ἐγκρέμισε τὸ ναὸ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, τὸ κωδωνοστάσιο καὶ τὸ οἶκμα τῆς Ἐπισκοπῆς. Ἀλλὰ σὲ λίγα χρόνια ὁ δραστήριος Νικόδημος ἐξανάκτισε ὅλα τὰ γκρεμισμένα κτίσματα τῆς Ἐπισκοπῆς — προφανῶς μὲ δικά του ἔξοδα ἢ καὶ μὲ δικά του: «οὐδενὸς ἐφείσατο πλοῦτου ἢ μόχθου» (στ. 44) — καί, θέλοντας ν' ἀφήσει τὴ μνήμη του στοὺς μεταγενέστερους, ἐτοποθέτησε τὸ 1642 (τότε θὰ τέλειωσε τὸ χτίσιμο) τὴν ἐπιγραφή ποὺ μᾶς ἀπασχόλησε, μὲ τὴν ὁποία μᾶς ἐξιστορεῖ συνοπτικὰ τὶς περιπέτειες τῆς ζωῆς του ἀπὸ τὸ 1628 καὶ ἔξῃς, δηλ. μετὰ τὴν ἐκλογὴ του ὡς ἀρχιεπισκόπου. Βλ. Μ.Ι. Μανούσακας, *Συλλογὴ*, ὁ.π., σ. 46-50. Ἡλίας Α. Τσιτσέλης, ὁ.π., τ. Β΄, 1960, σ. 113-114.

Πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ἡ ἐπιγραφή αὐτὴ ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἱστορικὸ κείμενό της μᾶς ἐνδιαφέρει καὶ γιὰ τὸ ἀνάγλυφο οἰκόσημο ποὺ εἶπαμε πὼς ὑπάρχει στὴ μέση τῆς πλάκας. Τὸ οἰκόσημο αὐτό, ποὺ εἶναι ἀληθινὸ κομψοτέχνημα, παριστάνει ἕνα περιστέρι ποὺ κρατεῖ στὸ ράμφος του ἕνα κλαδί ἐλιάς καὶ πατεῖ ἐπάνω στὴν ὑδρόγειο — σὰν νὰ φέρνει μῆνυμα εἰρήνης στὸν κόσμο. Τὰ σύμβολα αὐτὰ συνθέτουν τὸ γνωστὸ οἰκόσημο τῆς οἰκογένειας Μεταξᾶ. Ἐδῶ ὅμως, ἐπειδὴ πρόκειται γιὰ κληρικοὺς καὶ μάλιστα ἐπισκόπους, τὸ οἰκογενειακὸ οἰκόσημο συμπληρώνεται μὲ τὰ γνωστὰ ἐραλδικὰ σύμβολα τῆς ἀρχιεπισκοπῆς, δηλ. ἔχει κάλυμμα στὴν κορυφή, ἀποκάτω τὸν πατριαρχικὸ σταυρὸ — ποὺ ἔχει δυὸ ὀριζόντιες κεραίες ἀντὶ γιὰ μία τοῦ κανονικοῦ σταυροῦ, τὴν ἐπάνω μικρότερη ἀπὸ τὴν κάτω —, καὶ δεξιά καὶ ἀριστερά, σὲ ἀντιζυγία, σύμπλεγμα θυσάνων τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος, ποὺ ἐκφράζουν τοὺς τρεῖς βαθ-

μοὺς τῆς ἱεροσύνης: τοῦ διακόνου μὲ ἓνα θύσανο, τοῦ ἱερέα μὲ δύο, καὶ τοῦ ἐπισκόπου μὲ τρεῖς⁷.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἐπιγραφῆς τῶν Μεταξάτων θεωρῶ σκόπιμο νὰ φέρω στὴ δημοσιότητα καὶ ἓνα μικρὸ ἑλληνικὸ αὐτόγραφο τοῦ Νικόδημου Β' Μεταξᾶ τῆς 27ης Ἰουλίου 1629, ποὺ ἔχει τὴν ὑπογραφή του. Φωτοαντίγραφο τοῦ μικροῦ αὐτοῦ χειρογράφου μοῦ ἔδωσε πρὶν ἀπὸ μερικὰ χρόνια ὁ φίλος κ. Γεράσιμος Η. Πεντόγαλος, γιαντρός στὸ Ἀργυστόλι, σήμερα καθηγητῆς τῆς Ἱστορίας τῆς Ἱατρικῆς στὸ Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Ὅπως μὲ πληροφορεῖ ὁ κ. Πεντόγαλος μὲ γράμμα του τῆς 27.4.1982, τὸ πρωτότυπο, ἓνα μικρὸ σημεῖωμα διαστάσεων 107×150 χιλ. περίπου, βρίσκεται λυτό, μέσα στὸ Α' βιβλίον συμβολαίων, τῶν ἐτῶν 1627-1633, τοῦ νοταρίου τῆς περιοχῆς Ἐλιοῦ Κεφαλληνίας Αὐγουστίνου Χιόνη, στὸ Τοπικὸ Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο τῆς Κεφαλονιάς. (Βλ. γι' αὐτὸν Ἀναστασίας Σιφωνιοῦ-Καράπα, Μενέλαου Α. Τουρτόγλου, Σπυρίδωνος Ν. Τρωιάνου, «Τὸ Νοταριακὸν Ἀρχεῖον Κεφαλληνίας», *Ἐπετηρὶς τοῦ Κέντρου Ἑρεύνης τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου*, τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τ. 16-17, 1969-1970, Ἀθῆνα 1972, σ. 62). Βέβαια τὸ μικρὸ αὐτὸ σημεῖωμα μᾶς ἐνδιαφέρει κυρίως γιὰ τὸ γραφικὸ χαρακτῆρα καὶ τὴν ὑπογραφή τοῦ Νικόδημου Β' Μεταξᾶ. Πρέπει ὅμως νὰ ἔχουμε ὑπόψη ὅτι μεταγενέστερο καὶ σημαντικότερο αὐτόγραφο τοῦ ἴδιου ἱεράρχη (τοῦ 1635) δημοσιεύτηκε ἀπὸ τὸν καθηγητὴ Μ.Ι. Μανούσακα στὴ μελέτη του «Συλλογὴ ἀνεκδότων ἐγγράφων (1578-1685) ἀναφερομένων εἰς τοὺς ἐν Βενετία μητροπολίτας Φιλαδελφείας», *Θησαυρίσματα*, Βενετία, τ. 6, 1969, σ. 46-49· αὐτόθι, πίνακας Γ', δεῖγμα γραφῆς καὶ ὑπογραφῆς του. Ἀλλὰ στὸ Τοπικὸ Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο τῆς Κεφαλονιάς θὰ πρέπει νὰ ὑπάρχουν καὶ ἄλλα δικαιопρακτικὰ καὶ διοικητικὰ ἔγγραφα τοῦ Νικόδημου Β' Μεταξᾶ.

Τὸ κείμενο τοῦ σημειώματος — τοῦ ὁποῦ δημοσιεύω καὶ φωτογραφία — ἔχει ὡς ἑξῆς:

† Ἅγιε καθηγούμενε τῆς μο[ν]ῆς τοῦ Ἁγίου Νικο[λ]λάου τῆς Γρούσπας, χάρις εἴη[...]/³ σὺν τοῖς λοιποῖς ἀδελφοῖς. Ἐπειδὴ καὶ/⁴ ἔχετε μεγάλην ἀνάγκην νὰ πουλήσε/⁵τε τὸ ἀμπέλι εἰς τὸν Κάτω Λέον διὰ/⁶ φτίασιν τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου, διὰ/⁷ τοῦτο παρέχω σοι ἄδειαν νὰ/⁸ τὸ πουλήσης ἐξετιμόνωντάς το/⁹ εἰς ὅποιον ἤθελες εὔρει ἀγορά/¹⁰στίην. Καὶ εἰς βεβαίωσιν τῆς που/¹¹λησίας γράφω τὸ παρὸν ἰ/¹²διόχειρόν μου γράμμα. 1629/¹³ Ἰουλίου 27.

/¹⁴ Ὁ Κεφαληνί(ας) καὶ Ζακίν(θου) Νικόδημ(ος).

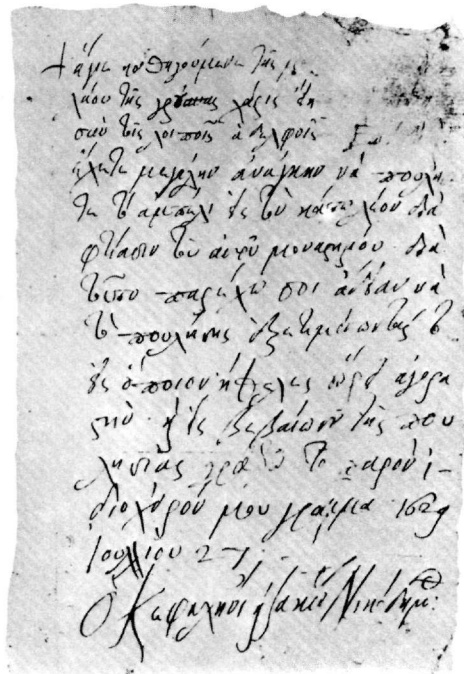
7. Τὸ οἰκόσημο αὐτὸ περιγράφεται καὶ ἀπὸ τὸν Ι.Γ. Τυπάλδο-Λασκαράτο, «Συλλογὴ ἐραλδικῶν μνημείων τῆς Κεφαλονιάς», *Κεφαλληνιακά Χρονικά*, τ. 4, 1982, σ. 179-180, ὅπου καὶ εἰκόνα του, στὸν πίνακα Ι.

ΣΧΟΛΙΑ

1. (στ. 1-2). Ἡ μονὴ τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς Γρούσπας βρισκότανε στὴ Σάμη, κοντὰ στὰ χωριά Ζερβάτα καὶ Χαλιωτάτα. Σήμερα δὲν ὑπάρχει. Βλ. γι' αὐτὴν Ἡλίας Α. Τσιτσέλης, ὁ.π., τ. Β', σ. 366-367, καὶ Ἀντώνιος Μηλιαράκης, *Γεωγραφία πολιτικὴ νέα καὶ ἀρχαία τοῦ νομοῦ Κεφαλληνίας*, Ἀθήνα 1890, σ. 48.

2. (στ. 5). εἰς τὸν Κάτω Λέον πρόκειται γιὰ τὴν περιοχὴ τοῦ Κατελιοῦ, στὸ νοτιοανατολικὸ ἄκρο τῆς Κεφαλονιάς· βλ. Ἀντώνιος Μηλιαράκης, ὁ.π., σ. 37-38.

Γ. Γ. Ἀλισανδράτος

Εἰκ. 3. Τὸ μικρὸ αὐτόγραφο τοῦ Νικόδημου Β' Μεταξᾶ,
27 Ἰουλίου 1629.
(Φωτοαντίγραφο Γεράσι. Η. Πεντόγαλου, 1978)